

Kereyti
ya **3**

Buka e kgolo ya dipalenyana

SESOTHO

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Buka

3

Tsela ya ho sebedisa Buka e Kgolo ena:

Dipale tse bukeng ena:

1 Bukatsatsi ya Mandu ya lekunutu

2 Tayari ya ngwana ya nang le pelaelo

1

7

Ho itokisetsa nako ya palo e kopanetsweng

- Netefatsa hore bana bohole ba bona buka. Ha sehlopha sa hao se le seholo, sebetsa le seholotshwana se senyenane.
- Ho tla thusa ho emisa buka hore o se e tshware ha o ntse o bala. (Bona ditaelo tsa ho emisa buka khabareng e kamorao.)
- Sebedisa rula kapa thupa ho latella mantswe ha o ntse o bala.
- Ha o batla ho bonahatsa mantswe a kgethehileng, o ka sebedisa disitiki nota pela lenseswe ho le bonahatsa, kapa wa iketsetsa fensetere ya mejiki'. Sebedisa pampiri e kgutlonne mme e nyenane e kgutlonne e sehwemahareng a e kgolo. Nka e kgolo mme o e behe sengolweng hore ho bonahale lenseswe le le leng feela.

Mokgahlelo wa pele wa palo e kopanetsweng

Mokgahlelo wa pele o tadihana le ho natefelwa le 'tadimo' ya pele ya sengolwa, mme bana ba fana ka maikutlo a bona ka sengolwa.

- Phetla pale eo ba tlang ho e bala. Bua ka ditshwantsho.
- Kopa bana ba nohe pale ka seholo le ditshwantsho.
- Pele ho balwa ba tsebise mantswe a thata paleng.
- Etsa dikarete tsa mantswe ho tsebisa tlotlontswe e ntjha.
- Bala pale, o sebedisa sefahleho le ho phahama ho fapaneng ha lenseswe. Sebedisa matsoho le sefahleho.
- Latela mongolo ha o ntse o bala ka ho supa ka rula kapa thupa mantswe hore bana ba bone seo o se balang le ho se amanya le medumo leqepheng. Sena se tla ba thusa le ho bona tsamaiso ya ho bala ho tloha ho le letshehadi ho isa ho le letona le ho tloha hodimo ho leba fatshe.
- Sebedisa sena e le monyetla wa ho ba tsebisa 'puo ya buka' jwaloka: mantswe, polelo, leqepheng, mongodi, seholo jl.
- Ha bana ba be le seabo paleng ka ho pheta dipolelo tse iphetang(mohlala: "Matha, matha, matha ka lebelo, o ke ke wa ntshwara- ke monna wa borotho ba kgemere!")
- Pale e le nngwe e balwe makgetlo a mabedi ho isa ho a mararo ho neha bana monyetla wa ho bina mantswe, ho tshwantshisa, le ho bolela pale ka mantswe a bona.

Mokgahlelo wa bobedi wa palo e kopanetsweng

- Mokgahlelong wa bobedi ho sebediswa sengolwa sona se sebedisitsweng pele feela kgatello e le ho baleng mme titjhere e sebedisa dipuisano tse teng ho hodisa tlotlontswe ya kutlwisiso, bokgoni ba ho rarolla le seboleho sa sengolwa (thuto-puo, matshwao a puo jl)
- Ho ho wena , titjhere ho tlisa bana ho tadimo e shebaneng le tse latelang: kgopolo ya ho ngola, seboleho sa sengolwa, medumo ya puo, seboleho sa puo, ditsela tsa ho kgetholla mantswe le kutlwisiso maemong a fapaneng (dipotso tsa puo- phara, ho hlopholla, ho akanya, ho sekaseka le kananelo)

Mokgahlelo wa boraro wa palo e kopanetsweng

- Mokgahlelong wa boraro wa palo e kopanetsweng, bana ba ipalle sengolwa ka bo bona mme ba etse mosebetsi wa molomo, ho etsa le ho ngola ho itshetlehileng sengolweng.
- Moo ho kgonehang, sengolwa sa Palo e Kopanetsweng se lebise ho Ho Ngola ho Kopanetsweng moo titjhere e bontshang ho ngola sengolwa mme bana ba qapa bongodi ba sengolwa ha titjhere e ba tataisa ebile e ngola seo ba se tjhong. Sena se thusa ho lokisetra bana mosebetsi wa ho ingolla mesebetsi ya bona.

Jwaloka titjhere o tla hloka ho rala le ho etsa tokiso ya mosebetsi wa palo e kopanetsweng le sehlopha sa hao. Ka tlwaelo ha titjhere e etsa palo e kopanetsweng, titjhere e sebetsa le bana bohole, empa ha sehlopha se le seholo haholo , ho molemo ho sebetsa le seholotshwana kapa karolo ya sehlopha. Ho hlokomele ho tiisa ho netefatsa hore bana ba dula mmoho mme ba bona Buka e Kgolo hore ba kgone ho bona se ngotsweng.

Nakong ya palo e kopanetsweng ya Buka e Kgolo bana ba ithuta ho tshwara buka, ho e tshwara ka mokgwa o nepahetseng,, ho phetla maqephe ka mokgwa o nepahetseng. E hodisa tsebo ya sethato ya tsebo ya buka- khabara, bokapele, bokamorao le seholo. E tataisa le kamoo tsela ya palo e etsahalang ka teng mme e bohlokwa bakeng sa tswelliso pele ya bana ya ho mamela, ho bua, ho bala, ho nahana, le ho rarolla mmoho le bokgoni ba ho ngola bo batlahalang ho CAPS:

- Ho hodisa bokgoni ba ho mamela le ho bua.
- Ho hodisa bokgoni bo hlathlang ba ho bala.
- Ho araba dipotso paleng.
- Ho taka kapa ho tshwantshisa pale.
- Ho sebedisa ditshwantsho ho noha hore pale e bua ka eng.
- Ho sebedisa palo e kopanetsweng e le motheo wa ho ngola ho arolelanwang.

Bukatsatsi ya Mandu ya lekunutu

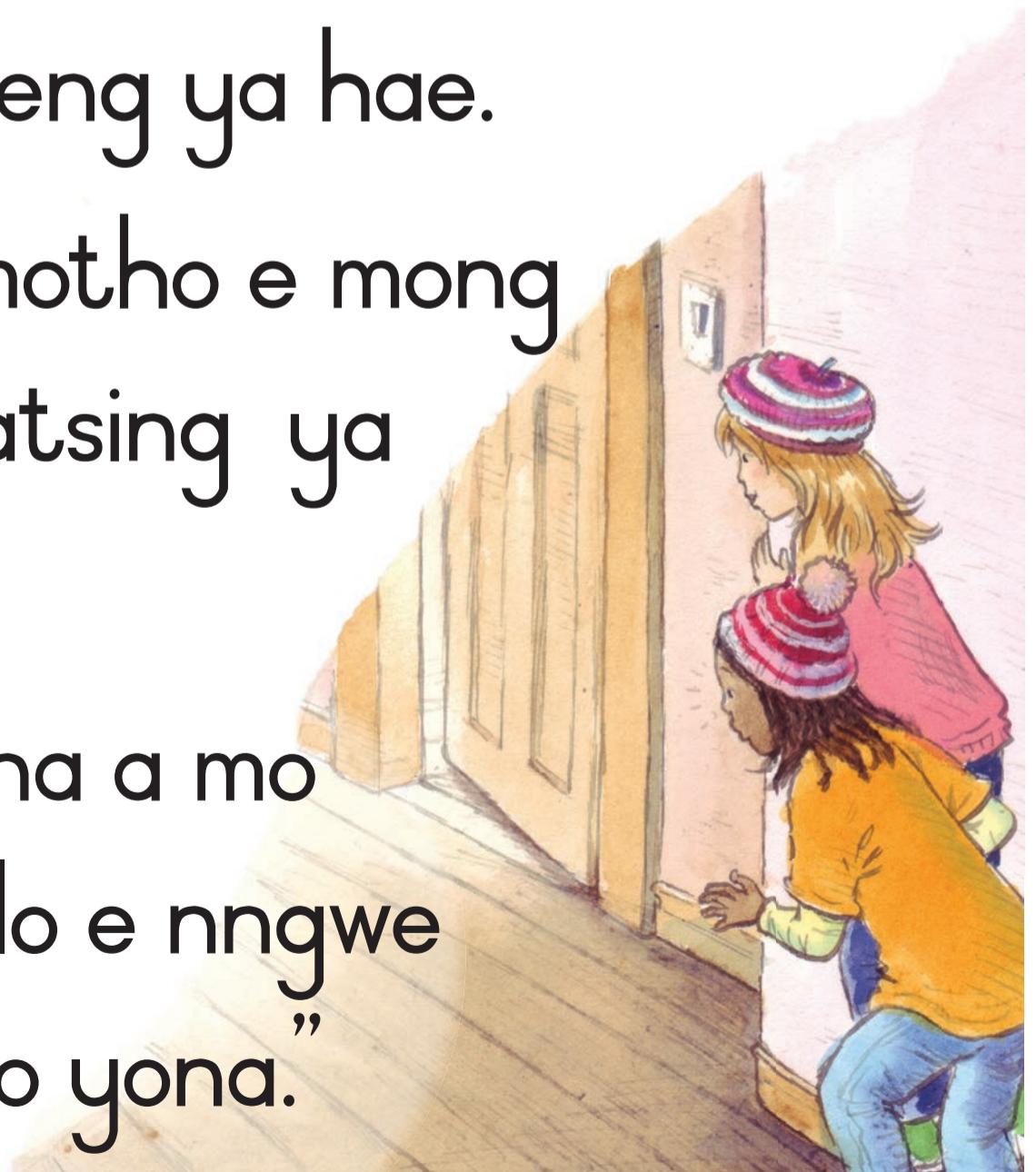
Mandu o rata ho ngola bukatsatsing
ya hae tsatsi le letsatsi. Letsatsi
ka leng o ngotse seo a se entseng
motsheare. O ngotse le makunutu
a hae ao a sa batleng hore batho ba
a bone.

O ne a tseba hore o tshwanetse ho fumana tulo ya ho pata tayari ya hae. A sheba ka kamoreng ya hae a ipotsa naa a ka e pata kae, moo ho se motho ya ka e fumananag. Qetellong a nka qeto ya ho e pata ka tlasa bethe.

Ka tsatsi le leng, ha Mandu a hlaha sekolong le motswalle wa hae Anna, A fumana tayari ya hae e le fatshe e butswe ka kamoreng ya hae.

"Aa, sheba Anna motho e mong o ne a bala bukatsatsing ya ke!" a hoeletsa.

"Seka tshoha," Anna a mo eletsa. "Fumana tulo e nngwe eo o ka e patang ho yona."

Ba fuputsa bukatsatsing. Sheba matsoho a dikgatiso tsa menwana e ditshila. "Ho bolela" Anna. "Sena ke sesupo sa nnete."

"Ke a hlapanya ke kgaitsemi yaka ya monyenyane, Thabo, Thabo o na le menwana e ditshila kamehla. Empa a hopola hore kgaitsemi ya hae o dilemo di 5 ha a soka a tseba ho bala."

Jwale a fumana hore ho na le moriri o mosehla ka hara maqephe a bukatsatsing. "Sena ke sesupo sa bohlokwa" a rialo. "Motho wa morriri o mosehla o tlamehile a badile tayari ya ka. Batho bohole ba leloko la heso ba na le moriri o motsho. Jwale e ka ba

mang?" Ke mang eo ke mo tsebang wa moriri o mosehla? A botsa, a shebile moriri wa Anna o mosehla ka pelaelo.

Banana ba babedi ba nka qeto ya ho beha lemena. Mandu a beha bukatsatsi ya hae hape tlasa bethe. Afafatsa folouru fatshe haufi le bethe.

Ha motho e mong a ka atamela pela bukatsatsing, ba tla fumana dikgatiso tsa maoto fatshe, Banana ba tswa ka phaposing ba ipata haufi ba ema!

Hanghang, ba utlwa modumo wa ho ingwaya ka kamoreng. Ba mathela kamoreng ya Mandu. Ba bone eng?

Fatshe ho ne ho tletse menwana ya folouru. Ke leo leshodu e leng Zola.

Ntja ya Mandu, le nang le moriri o molelele o mosweu, e bapala ka bukatsatsi! Banana ha ba ka ba kgolwa mahlo a bona.

"Ho bolela hore Zola e ne e le mobadi!" nako e tlang, ho bolela Anna, a mathisa matsoho moriring wa hae o mosehla, "o tla tshwanela ho fumana sebaka se seng ho beha bukatsatsi ya hao."

Enkuwe ho hlaha hlahlobong ya ANA ya 2012.

2

Tayari ya ngwana ya nang le pelaelo

Pele ke qala ...

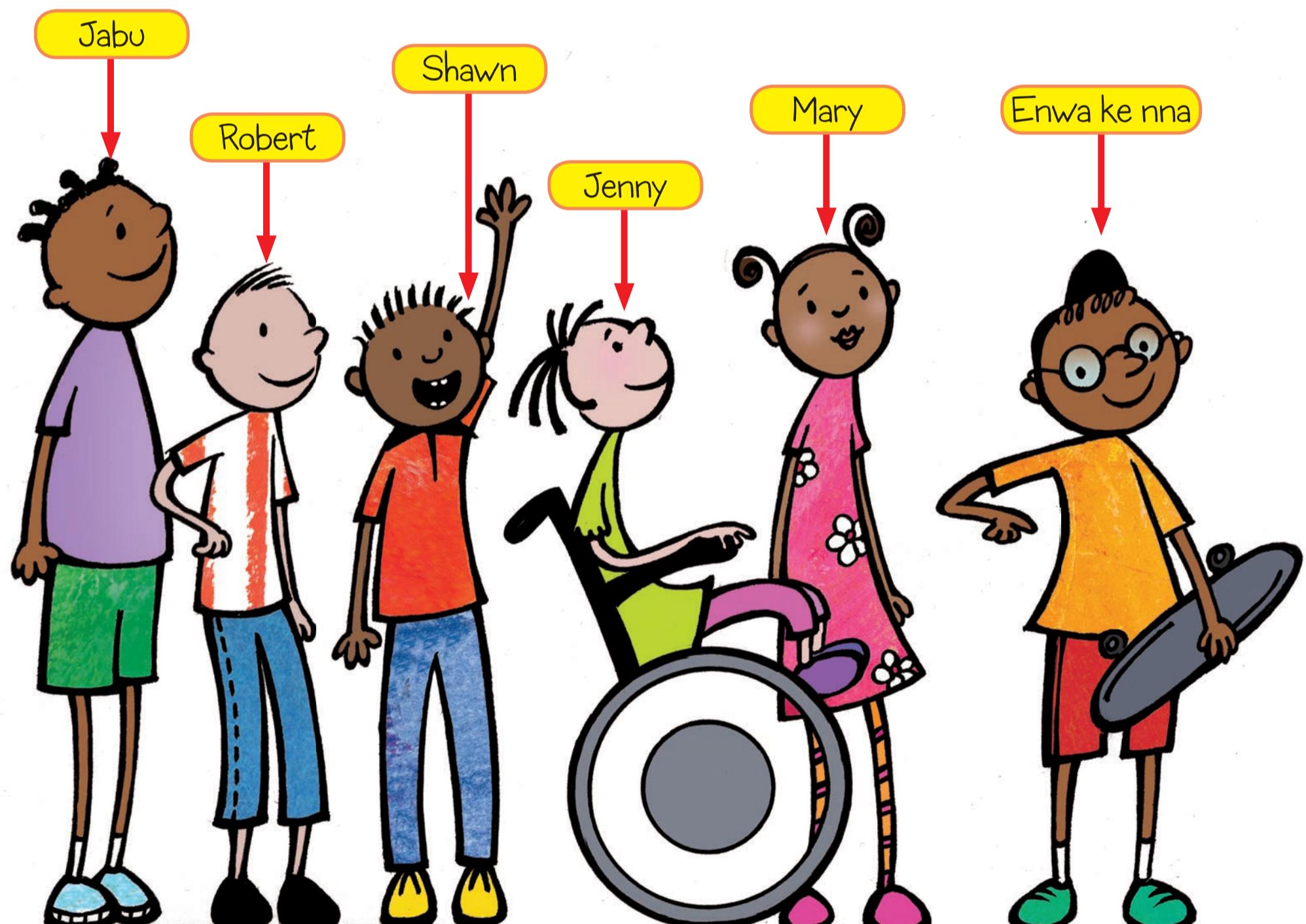
Lebitso la ka ke John Twala, empa metswalle ya ka e mpitsa ngwana wa pelaelo. Jwale ka "Wimpy Kid", ya tsebahalang, le nna ke boloka tayari. Ke rata ho ngola tayaring ya ka le ho rata ho ngola polelo e nyenyane ka letsatsi. E nthusa ho hopola hore ke mang, seo ke se etsang letsatsi ka leng le ka moo ke tiisetsang mathata ao ke nang le ona.

Nna ke mang? Ke moshanyana wa setswalle ya dilemo di 9. Ke dula lekeisheneng le mme le ntate. Ke na le ausi e moholo, Pam, ya dilemo di 12, ya ratang ho hlokofatsa, le kgaitsemi ya dilemo di tharo ya sebang haholo.

Ke jwang? Ke mokgutshwanyane ho feta metswalle yaka yohle ebile ke rwala diborele. Ka nako e nngwe hona ho baka mathata hobane bana ba nahana hore ke a ikgo homosa ebe ba a ndala, empa ha ba qala ho ntseba, ba qetella ba nthata. Ka nako e nngwe ba a ntsheha ba nahana hore ke a tshehisa.

Ha o ka bala tayari ya ka, o tla bona seo ke se hlilosang.

Leha ke dula lekeishening ke kena sekolo toropong. Ke na le metswalle e mengata mme ba na le dibopeho tse fapaneng, boholo le mebala. Re ithabisa ha re le mmoho. Metswalle ya ka ya hlooho ya kgomo ke Jabu, Robert, Jenny and Shawn mme ha ho se motho ya shebileng, ke rata Mary haholo.

Kgwedi: Mphalane

Mantaha

Kajeno re kgutletse sekolong kamora matsatsi a ka a neng a le maphathaphathe a phomolo (ke ile phomolong, ka kalla pere, ka wa pereng, ke ne ke sa nahane ka sekolo ho hang.)

Sekolong ke thabisitswe ke ho boela ke kopana le Jabu, Robert le Shawn.

Mathata a ka a qadile kamora sekolo.

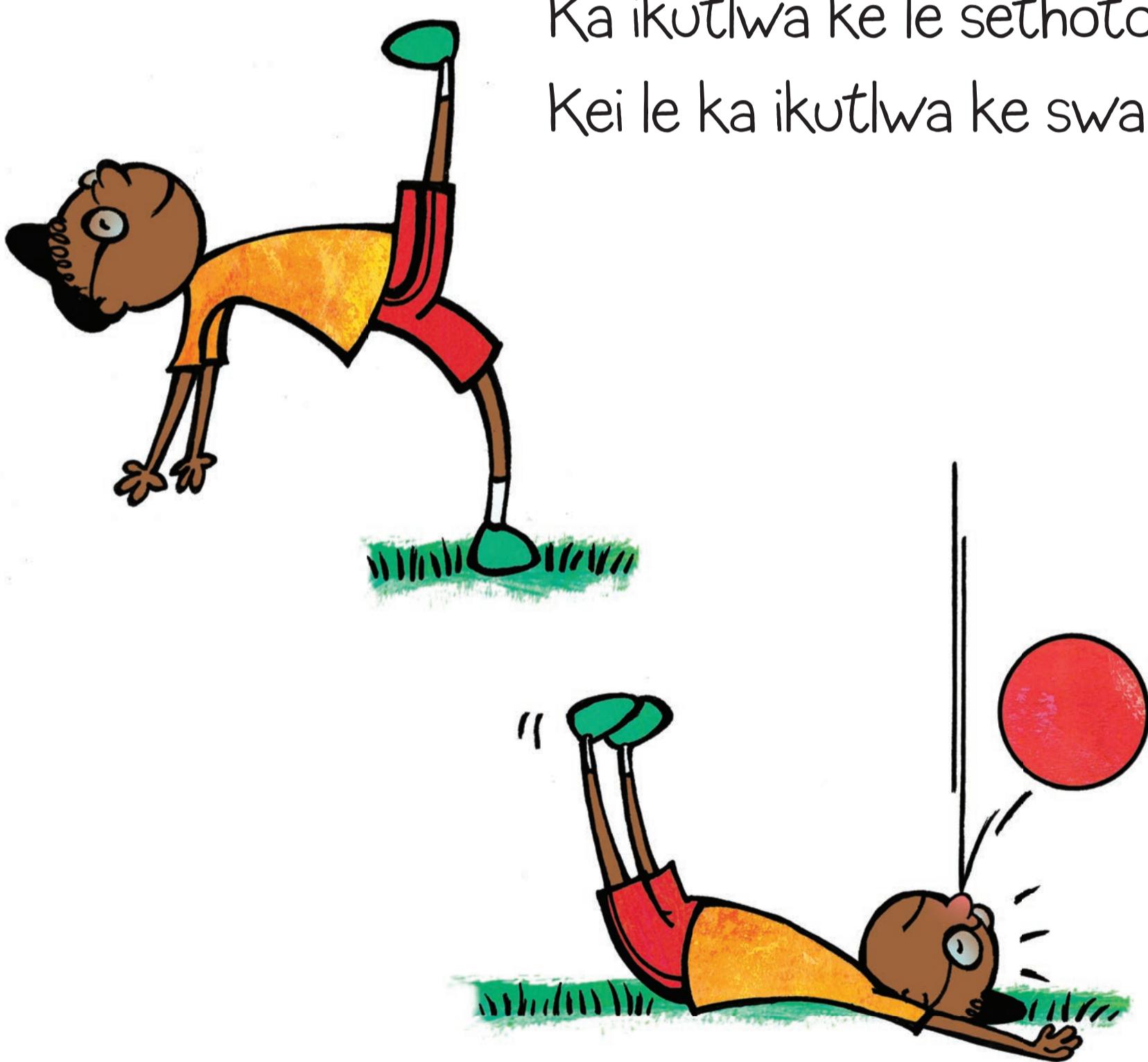
Re ile ra ba le boikwetliso ba papadi ya bolo. Mong Jones, mokwetlisi o ntaetse ho tadima dipalong mme ke rahe bolo.

Ke ile ka bona Mary a ntadimile a le thoko ho mola. Ha ke tsebe hore ke ile ka kenwa ke eng. Kei le ka batla ho mo kgahla ka ho etsa hlanaphetho ke tsamaya ka matsoho. Yaba ke raha haholo. Bolo ya tswa seka letolo mme ka wa ka mokokotlo. Bolo e fofetse hodimo mme ya kgutla ya nkotla sefahlehong, nko ya sala e tswa madi!

Ka ikutlwa ke le sethoto.
Kei le ka ikutlwa ke swabile.

Labohlano

Kajeno e ne e le letsatsi la mehlolo. Mme wa ka o re bolella kamehla hore re seke ra sesa nokeng. Empa kajeno ho ne ho tjhesa haholo, yaba nna le Robert re nka qeto ya ho sesa nokeng. Re hlobotse mme ra siya diaparo tsa rona majweng. Ra qaphaletsa ra sesa nokeng. Nako ya tsamaya kapele ha re ntse re bapala ho le monate.

Ka mora nako e telele, ha letsatsi le ntse le dikela, ra tswa ka metsing ra sheba diaparo tsa rona. Ra se ke ra di fumana. Re shebile hoohe mme ra bona podi e ja diaparo tsa rona. Ke bone podi e baleha le borikgwe ba ka bo bokgutswanyane. Ra ikwahela ka moo re ka kgonang yaba re mathela hae. Mme o ne a kgenne! Ha ke a dumellwa ho ya bapala ka ntle nako ya beke kaofela. Ke na le pelaelo hobane dipodi di jele diaparo tsa rona.

Mantaha

Bosiu ba kajeno ke ikutlwa ke na le pelaelo hape. E ne e le konsarete ya sekolo. Ke ile ka tshwanelo ho bapala karolo ya phiri ho pale ya: Dipotsanyane tse supa". Ha ke ntse ke atamela kalana, ka lebala tsoohle. Leha ke ne ke ithuta mela bekeng tse tharo tse fetileng, ka se ke ka hopola le lentswe le le leng. Ke ile ka tshoha ha ke °hla kalaneng mme maoto a ka a shwa bohatsu.

Ka leka ho re, "Bana ntumelleng ka hare, ke nna mme wa lona. Ke le tshwaretse seo le tla se ja." Empa lentswe la ka la nyamela. Ka kokoetsa, b-ba-bana...nna...lona....ja! Titjhere wa ka a leka ho nthusa empa mantswe a hana ho tswa ka molomo wa ka! Ke ne ke bona ba lapa leso ka hara bamamedi. Ke ne ke tshohile. Jwale, ha ke se ke tloha kalaneng, hanghang ka thula ntlo ya bopi. Ao batho! Bomadimabe bo bokaalo!

Laboraro

Kajeno re ngotse hlahlolo ya English. E ne e le hlahlolo ya ANA eo barutwana bohole ba Afrika Borwa ba e ngolang. Lehano la ka le ile la oma ha ke ntse ke sebetsa. Ke ne ke tshohile. Ka ntsha botlolo ya ka ya jusi ka hloko hore titjhere wa ka a se ke a mpona, Empa o mpone! Eitse ha a ntjheba, ka wesa lebotlolo yaba jusi e tshohela hodima buka ya ka ya hlahlolo ya tsholohela le ka bukeng ya Robert.

Ke ile ka romelwa ofising ya mosuwehlooho mme yena a founela mme wa ka. Ke ilo kena tsietsing hape! Ka nnete ha ke a thaba. Bonnete ke hore ke ikutlwa ke na le pelaelo hape.

Kgwedi: Pudungwana Laboraro

Kajeno ke bapetse thelledisane le Shawn le Robert. Re ile phakeng ya thelledisane. Shawn le Robert ba tlotse dihampo le methati. Ke lekile, empa ka wa fatshe ka sefahleho. Ha ke ntse ke hlakola lerole ke bone Pam, kgaitsemi ya ka e dilemo di 12, a re mme o ne a mpatla.

Pam o nkile helmete mme ka metsotswana e se mekae, o ne a bapala thelledisane hodimo ka thoko ho tjupu e halofo a etsa ntho ya kgato ya 360! Ho tla jwang hore banana ba etse dintho tsohle ka makgethe! Yaba o kgutlela hae ka boto ya ka mme ka matha kamora hae ke leka ho ba haufi le yena. Mme a nkomanya hobane ke ne ke sa rwala helmete, ha ke a etsa hore a utlisise hore Pam e ne e le yena ya rwetseng helmete. Ka nako e nngwe batho ba baholo ha ba utlisise!

Sontaha

Kajeno re ile ra tshwanelo ho ya ha nkgono ka tinara. Ho bile monate ho bona bo motswala hape empa ka tshwanelo ho kopana le bo rakgadi ba ka boohle.

"Sheba kamoo Jonny a leng motle ka teng!"

"Haa o se o hodile, o se o le moshanyana e moholo jwale!"

"O se o le kereiting ya 3 jwale!"

Yaba Rakgadi Jane o nneha jeresi eo a e lohileng. Ke a tseba hore o e lohile ka lerato empa o nahana hore ke sa na le dilemo tse hlano.

"Ee ke a leboha rakgadi. Ke kgale ke batla jeresi e tshehla," Ka bua ka boikokobetso. Ka nako e nngwe batho ba baholo ha ba utlisise.

Kgwedi: Pudungwana Labohlano

Maobane ke robetse ha boRobert. Ha ke se ke kgalehile, Robert a ntsosa ha a ne a utlwile lerata ka khabotong ya hae. O ne a nahana hore ke kgodumodumo. Re ne re tshohile qetollong ra kgantsha totjhe mme ra bona mahlo a masehla a benyang. Hanghang ntho ya tlola e hlaha ka khabotong. Ra hoeletsa re nahana hore ke kgodumodumo. E ne e le eng? E ne e le katse ya Robert empa ha ke a ka ka bo hlotha ka mora moo.

Kajeno ke kgalehile ka tlelaseng. Titjhore wa ka o itse o tla founela mme wa ka haeba ke kula. Ke bolelletse titjhore hore ha ke a robala bosiu ba maobane. Empa a founela mme wa ka. Ka nako e nngwe batho ba baholo ha ba utlwisise.

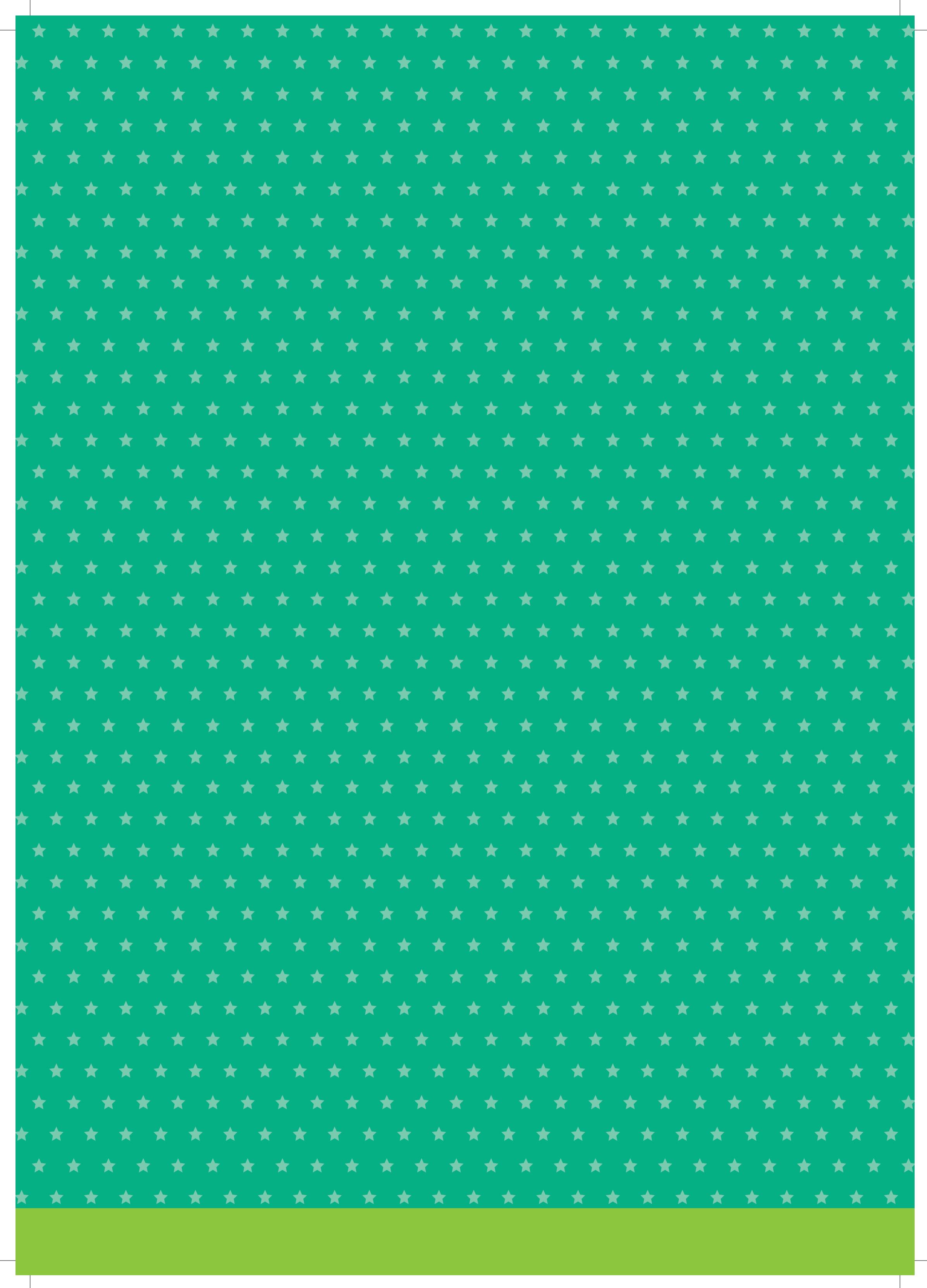
Labobedi

Kajeno e ne e le letsatsi la tswalo la titjhere wa ka. Mme a nneha ngatana ya dipalesa hore ke mo nehe." Nkeke ka tshwara dipalesa beseng," ka nahana, "metswalle ya ka e tla nahanang ka nna?" Ka ba le kgopololo! Ka kenya dipalesa mokotlanengwa ka hore ho se be ya di bonang.

"Dumela, o be le letsatsi la tswalo le monate Mof. Smith" Ke ntshitse dipalesa ka mokotlaneng wa ka empa di ne di bataletse ebile di kobehile halofo.

Hamorao ra binela titjhere wa rona pina ya mahlohonolo a letsatsi la tswalo.

O amohelwa letotong le bitswang Buka e Kgolo. Buka e Kgolo ena ke karolo ya tse ding tsa Rainbow Series, tse kenyelletsang dibuka-tshebetso, pokello, dibuka tsa dihlopha le diphousetara. Re tshepa hore o tla fumana dipale tsa mafuta tse kenyelletseng dipaleng tse robedi tsa Buka e Kgolo kereiting ena, di le bohlokwa ho ruteng ha hao mme le hore bana ba tla nafelwa ke kamano ya bona le palo e kopanetsweng.

CAPS bakeng sa boemo bo qalang e hlakisa Palo e Kopanetsweng e le e nngwe ya dikarolo tsa bohlokwa tsa tsela ya ho bala. Palo e Kopanetsweng hangata e nka nako ya pakeng tsa matsatsi a mabedi le a mane bekeng mme ngwana e mong le e mong a bala sengolwa se le seng. Dibuka-tshebetso le dibuka tsa dihlopha di loketse sepho sena.

Le ha ho le jwalo, palo e kopanetsweng ho sebediswa Buka e Kgolo e ngotseng ka ditlhaku tse kgolo ke tsela e ntla ya palo e kopanetsweng hobane bana ba kgona ho bona mantswe le ditshwantsho, mme ba kgona ho latela ha ho ntse ho balwa jwalo tsela e tlwaelehileng ya ho pheta dipale malapeng. Ho bohlokwa hore bana ba dule pela Buka e Kgolo hore ba bone le ho bala sengolwa. Ditlhaku tse kgolo tsa dibuka tse kgolo di nehelana ka bokgoni ba ho balla bana ba bang ka lentswe le hodimo ka nako e le nngwe ka boiketlo maemong a phutholohileng.

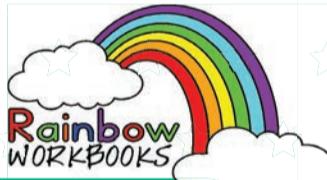
Dibuka tse kgolo letotong lena di tla hlahisa bana tsebong ya dipale tse fapaneng, dithothokiso, diraeme le dipapadi hammoho le tlhahiso le dingolwa tsa ditshwantsho.

Ke boikarabelo ba hao, o le titjhere, ho neha dipale bophelo baneng hore maemo a ho nafelwa le ho thaba a be teng. Tshebediso ya Buka e Kgolo e o neha bokgoni ba ho bopa kamano ya ketso ya ho bala ka tsela e nafelang wena mmoho le bana. Re tshepa hore buka ena e tla o thusa ho etsa sena.

Dikgopolole tse ding tsa ho sebedisa Buka e Kgolo

- Sebedisa polasetiki e hlakileng e le moalo hodima Buka e Kgolo. Ho tla thusa hore bana le titjhere ba ngole hodima polasetiki.
- Ngola hodima moaloo hlakileng ka pene e phumolehang.
- Sebedisa tlelipi e kgolo ho tshwarahanya moalo o hlakileng le buka e kgolo.

ISBN 978-1-4315-3055-7

ISBN 978-1-4315-3055-7

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street, Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
First edition 2016

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked, the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

The Big Books in this series are available in all languages. They were developed by a team of UNISA Language and Education experts as part of their Community Engagement contribution to South Africa's education sector.

Author: V McKay

Ikisetse seemisa sa Buka e Kgolo

O tla hloka:

- Khateboroto e nang le bophara bo lekanang le Buka e Kgolo e butsweng (594 mm) mme bolelel bo be makgetlo a 3 (1360 mm).
- Masking theipi.
- Ditlilipi kapa diphekese ho tshwara khateboroto mmoho.

Sebedisa masking theipi ho kopanya dikarolo tsa khateboroto.

Mena khateboroto ho etsa foreimi ya A mme o tsipelle bofatshe le sefahleho mmoho jwalo ka ho bontshitswe setshwantshong se ka tlaase.

